DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh36833>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 31.08.2019
Yayın Tarihi: 25.10.2019

ArticleType: Research article
Submitted: 31.08.2019
Publishing Date: 25.10.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kanturer, O. (2019). Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze Fonksiyonel Değişimi. *Journal of History School*, 42, 1074-1091.

KARACASU (BOLU) GÜZLESİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE FONKSİYONEL DEĞİŞİMİ

Oğuz KANTURER¹

Öz

Araştırmanın konusunu, “Bolu ovasını, güneyden çerçeveleyen nispeten yüksek sahalarda kurulmuş, geçici kır yerleşmeleri güzlelerden ‘Karacasu güzlesi’ oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Bolu ovasının güneyinde yüksek sahalarda yer alan geçici kır yerleşmeleri yaylaları ile daimi kır yerleşmeleri köyler arasında bulunan, ilkbahar mevsiminin başlarında, daha uzun bir süre de sonbahar (güz) mevsiminde yerel halkın kullandığı, ülkemizin belirli birkaç yöresinde mevcut, “güzle” adı verilen geçici kır yerleşmelerinin, değişen beşeri şartlara bağlı olarak fonksiyonel değişimine, Karacasu güzlesi (Bolu) örneği ile dikkat çekmektir. Bu bağlamda, Bolu ovasının güneyinde nispeten yüksek sahalarda mevcut, geçici kır yerleşmeleri olan güzlelerden, Karacasu güzlesinin, coğrafi özelliklerini ve bu özelliklerinin kazanılmasında etkili olan fizikî ve beşerî coğrafya şartlarını, buna bağlı olarak beliren fonksiyonel özelliklerini açıklamak; özellikle de, günümüze gelene kadar geçen süre içinde, başta beşeri coğrafya şartlarındaki değişime bağlı olarak günümüzde kazandığı fonksiyonel özelliklerini ortaya koymaktır. Kuruluşunda, ait oldukları köylerde tarımın yanında hayvancılık ile uğraşan nüfusun yaylalarına çıkmadan önce ilkbahar mevsiminde kısa bir süre; sonbahar mevsiminde yaylalardan inerken köye gitmeden önce nispeten daha uzun süre konaklanan güzlelerin günümüzde bu özelliklerini önemli ölçüde kaybettikleri görülmektedir. Bu güzlelerden, konumuzu teşkil eden Karacasu güzlesi, günümüzde ait olduğu köyün, geçen süre içinde köy statüsünü kaybedip belde olması nedeniyle ve ekonomik faaliyetlerindeki farklılaşmaya bağlı olarak yaz mevsiminde adeta bir sayfiye yeri niteliği kazanmıştır. Kuvvetle muhtemel yakın gelecekte de, yayla turizmi ve rekreasyonel faaliyetler açısından yüksek potansiyel ortaya koyan bu saha, önceden köy olan Karacasu beldesinin uzak bir mahallesi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güzle, Yayla turizmi, Karacasu güzlesi, Bolu.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Öğretimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, kanturer_o@ibu.edu.tr, [ORCID: 0000-0002-0273-2964](https://orcid.org/0000-0002-0273-2964)

Geographical Properties of Karacasu Güzlesi (Bolu) and the Functional Change from its Establishment until Today

Abstract

The subject of the present study is Karacasu ‘*Güzlesi*’, one of the temporary rural settlements established on the relatively higher areas to the south of Bolu plain. The aim of the study is to draw attention to the functional change of ‘*güzle*’ -which are temporary rural settlements situated between temporary rural settlement plateaus and permanent rural settlement villages in a couple of certain areas in our country where local people commonly lodge for shorter periods of time in the early spring and for extended periods especially in the autumn; hence its name ‘*güzle*’ which means ‘to lodge at a place throughout autumn’. In this context, this paper aims to examine and reveal the physical and human geography conditions that provide the geographical properties of particularly Karacasu *Güzlesi* and therefore its functional properties, and the gradually emerged functional change depending on the alteration in human activities. *The Güzle* have considerably lost their specific function of serving as a place for the local population who are engaged in farming and ranching to lodge prior to moving to the plateaus early in the spring for shorter periods of time, and after leaving the plateau for the village in the autumn for extended periods. In particular, Karacasu *Güzlesi* has almost acquired the quality of a recreational resort during summer as the village, which it is connected to has acquired a higher local administrative status and has become a town, and the rural economic activities have gradually diversified in the region. It seems quite possible that in the near future the area which has recently disclosed great potential for plateau tourism and recreational activities will become a remote district of Karacasu Town.

Keywords: Güzle, Plateau Tourism, Karacasu Güzlesi, Bolu.

GİRİŞ

A- Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırma konumuzu, “Bolu ovasını, güneyden çerçeveleyen nispeten yüksek sahalarda kurulmuş, geçici kır yerleşmeleri Güzleler’den Karacasu güzlesi” oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılık olan kır yerleşmelerinde yaşayan nüfusun, yer şekilleri, iklim şartları ve ekonomik faaliyetleri gereği oluşturdukları geçici kır yerleşmeleri olan yaylaları ile daimi yerleşmeleri köyler arasında, ilkbahar mevsiminin ilk aylarında, daha uzun bir süre de sonbahar (güz) mevsiminde kullandıkları, ülkemizin belirli birkaç yöresinde mevcut, “*güzle*” adı verilen geçici kır yerleşmelerinin, değişen beşeri şartlara bağlı olarak fonksiyonel değişimine, Karacasu güzlesi (Bolu) örneği ile dikkat çekmektir. Bu bağlamda, Bolu ovasının güneyinde nispeten yüksek

sahalarda mevcut, daha önce Emiroğlu'nun 1976 tarihli çalışmasına konu olan ve Kantüner'in 2016 tarihli çalışmasında² kısmen değindiği geçici kır yerleşmeleri olan güzlelerden, Karacasu güzlesinin, coğrafi özelliklerini ve bu özelliklerinin kazanılmasında etkili olan fizikî ve beşerî coğrafya şartlarını, buna bağlı olarak beliren fonksiyonel özelliklerini açıklamak; özellikle de günümüze gelene kadar geçen süre içinde, başta beşerî coğrafya şartlarındaki değişime bağlı olarak günümüzde kazandığı fonksiyonel özelliklerini ortaya koymaktır.

B- Araştırma Alanının Coğrafi Konumu ve Sınırları

İnceleme konusunu oluşturan Karacasu güzlesi, Türkiye'nin kuzeyini teşkil eden Karadeniz Bölgesi'nin³, Batı Karadeniz bölümünde, "Bolu yöresi" olarak adlandırılan sahada; Bolu ovasını güneyden sınırlayan Koroğlu dağlarının kuzey yamaçlarında yaklaşık 1000 m yükseltide yer almaktadır.

ARAŞTIRMA SAHASININ COĞREFİ ÖZELLİKLERİ

A- Karacasu Güzlesinin Yeraldığı Sahanın Fizikî Coğrafya Özellikleri

İnceleme konumuzu oluşturan Karacasu Güzlesi'nin yer aldığı alan, jeomorfolojik bir havza tabanı konumundaki Bolu ovasını, güneyden çerçeveleyen yüksek sahalarda, yaklaşık 1000 m yükseltide mevcut, nispeten eğim değerlerinin düşük olduğu bir kademe düzlüğünden müteşekkildir.

Bolu ovasının, güneyindeki yüksek sahalara, dik yamaçlarla başlamaktadır. Ancak, dik yamaçlar zirvelere kadar devamlılık göstermez; yer yer nispeten eğim değerlerinin azaldığı kademelerle kesintiye uğramaktadır. Bunlardan, 1000-1250 metre yükseltilerde yer alan kademeler, "güzle" denilen, içinde konumuzu teşkil eden Karacasu güzlesinin de bulunduğu, geçici kır yerleşmelerinin yer aldığı sahalara tekabül etmektedir (Şekil 1). Bu kademelerin gerisinde, tekrar dik yamaçlar yer almaktadır.

İklim şartları, özellikle de sıcaklık ve yağış faktörü, geçici kır yerleşmelerinin kullanım sürelerini de belirleyen önemli etmendir. Bu nedenle, içinde Karacasu güzlesinin de yer aldığı güzlelerin bulunduğu, Bolu ovası'nın

² EMİROĞLU, M. (1976) : *Bolu'da geçici bir yerleşme tipi "güzle"*. Coğrafya Araştırmaları Derg., Sayı 8. Ankara Üniv. Basımevi, ANKARA.

KANTÜNER, O (2016) : *Bolu havzasında yer alan geçici kır yerleşmelerinin coğrafi özellikleri ve turizm Potansiyelleri*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16, (USBES Özel Sayı II), s: 1339-1375, BOLU.

³ "Birinci Coğrafya kongresi Raporlar, müzakereler, kararlar." Maarif Vekâleti Yay., s.80-90, ANKARA.

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze
Fonksiyonel Değişimi

güneyinde yer alan yüksek sahaların iklim özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir⁴.

Karacasu güzlesi ve diğer güzlelerin yer aldığı yüksek sahalar ile Bolu ovası, sıcaklık şartları bakımından farklılık göstermektedir. Gerçekten de, Bolu ovasında ve 742 m yükseltide yer alan meteoroloji istasyonunun verilerine göre, yıllık ortalama sıcaklık 10,2°C iken, bu değer 1000 m yükseltide 8,9°C' ye, 1250 m yükseltide 7,7°C' ye, 1500 m yükseltide 6,4°C' ye düşmektedir (Tablo 1)⁵. Tablo 1' de görüleceği gibi, Bolu ovası ile onun güneyinde 1000-1200 metreler arasında yer alan güzleler arasında yıllık ortalama sıcaklık farkı, 1,3°C ile 2,5°C arasında değişmektedir.

Tablo 1. Bolu meteoroloji istasyonu rasatlarından yararlanılarak hesaplanan, çevre yüksek sahaların aylık ortalama sıcaklık değerleri (Kantürer, 2016)

AYLAR	BOLU (742m)(C°)	1000m (C°)	1250m(C°)	1500m.(C°)	1750m(C°)	2000m(C°)	2250m(C°)
Ocak	0,3	-0,7	-1,7	-2,7	-3,7	-4,7	-5,7
Şubat	1,6	0,6	-0,4	-1,4	-2,4	-3,4	-4,4
Mart	4,4	3,1	1,9	0,6	-0,6	-1,9	-3,1
Nisan	9,4	8,1	6,9	5,6	4,4	3,1	1,9
Mayıs	13,8	12,5	11,3	10,0	8,8	7,5	6,3
Haziran	17,0	15,5	14,0	12,5	11,0	9,5	8,0
Temmuz	19,4	17,9	16,4	14,9	13,4	11,9	10,4
Ağustos	19,5	18,0	16,5	15,0	13,5	12,0	10,5
Eylül	15,8	14,5	13,3	12,0	10,8	9,5	8,3
Ekim	11,5	10,2	9,0	7,7	6,5	5,2	3,7
Kasım	6,9	5,6	4,4	3,1	1,9	0,6	-0,6
Aralık	2,4	1,4	0,4	-0,6	-1,6	-2,6	-3,6
YILLIK	10,2	8,9	7,7	6,4	5,2	3,9	2,7

Aylık ortalama sıcaklıklar bakımından da aynı durum söz konusudur. Yükseltinin artmasına bağlı olarak, Bolu ovası ile Karacasu güzlesinin de yer

⁴ İklim özelliklerini belirleyebilmek için iklim elemanlarından “sıcaklık” ve “yağış” değerleri “1991 Türkiye İstatistik Yılı”ndan elde edilmiştir.

⁵ Bilindiği gibi, yıllık ortalama sıcaklıklar, her 100 metrede 0,5°C, yazlık sıcaklıklar 0,6°C, kışlık sıcaklıklar da 0,4°C değişmektedir (DÖNMEZ, Y.-1984-“Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları”. İst.Üniv. Yayın No.2505, Coğrafya Enstitüsü Yayın No.102, s.26, İSTANBUL). Çalışma sahasında başka meteoroloji istasyonu bulunmadığı için yükselti kademelerine göre verilen ortalama sıcaklık değerleri, belirtilen esaslar dâhilinde, 742 m yükseltide yer alan, Bolu meteoroloji istasyonu değerlerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

aldığı güzlelerin dağılışı gösterdiği yüksek sahalar arasında sıcaklık farkları artmakta ve aylık ortalama sıcaklıklar, yükselti arttıkça düşmektedir (Tablo1).

Yağış, şekli ve miktarı ile yerleşme şekilleri, mesken tipleri, zirai faaliyetler gibi, beşeri coğrafya özellikleri üzerinde rol oynayan, dağılışlarını etkileyen önemli faktörlerden biridir. Gerçekten de, özellikle yağış şekillerinden kar, geçici kır yerleşmelerini oluşturan güzle ve yaylaların kullanım sürelerini, özellikle de kar'ın yerde kalma süresi ile bağlantılı olarak belirlemektedir.

Araştırma konumuzu oluşturan Karacasu güzlesinin de yer aldığı yükselti kademelerinde, meteoroloji istasyonu olmamakla birlikte, Bolu ovası'nda bulunan meteoroloji istasyonunun bu konuda, yaklaşık bir fikir verebileceği kanaatindeyiz. Bolu meteoroloji istasyonu verilerine göre, Bolu ovası'nda ortalama karla örtülü gün sayısı Ocak ayında 14,6; Şubat'da 10; Mart ayında 5; Nisan'da 0,6; Kasım'da 1,9; Aralık ayında 6,8 ve yıllık toplamda 38,9 dur (Tablo 2). Karacasu güzlesinin de yer aldığı yükseltilerde, sıcaklık şartlarının yükselti ve bakı şartları nedeniyle, Bolu ovasına oranla daha düşük gerçekleşmesi; karla örtülü gün sayısının daha fazla olmasına neden olacağı muhakkaktır. Gerçekten de, Bolu ovasının güneyindeki yaylaların ve güzlelerin yer aldığı yüksek kesimlerde, güzle sahalarında daha önce olmakla birlikte, yaklaşık Mayıs ayına kadar kar örtüsünün yerde kaldığı müşahade edilmiştir. Bu nedenle de, kar, sıcaklık şartlarıyla birlikte, geçici kır yerleşmeleri olan güzleler ve yaylaların kullanım sürelerini belirleyen önemli bir faktördür.

Tablo 2. Bolu meteoroloji istasyonu (1929-1991) rasatlarına göre, aylık ortalama karla örtülü gün sayıları (Kantürer, 2016)

AYLAR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	YILLIK
Ort. Karla örtülü gün sayısı	14,6	10,0	5,0	-	-	-	-	-	-	-	1,9	6,8	38,9

B- Karacasu Güzlesinin Coğrafi Özellikleri

“Geçici kır yerleşmeleri, ziraat ekonomisinin hakim olduğu daimi kır yerleşmelerinde yaşayan nüfusun, özellikle hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır”.⁶

⁶ KANTÜRER, O (2016) : a.g.e.

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze
Fonksiyonel Değişimi

Elverişli kesimlerin genellikle tarımsal faaliyetlerde değerlendirildiği daimi kır yerleşmelerinin yer aldığı sahalarda ve çevrelerinde bulunan tarım alanlarındaki ürünlerin korunması; geniş alanların tarım amaçlı kullanımı neticesinde beliren mera yetersizliği vb. nedenlerden dolayı, daimi kır yerleşmelerindeki nüfusun, özellikle, ilkbahar ve yaz mevsimleri ile kısmen de sonbahar mevsiminin ilk ayını içine alan dönemde, hayvanları ile birlikte, özellikle çevresinde dağlık alanların bulunduğu yörelerde dikey yönde göç ettikleri sahalara, geçici kır yerleşmeleri olan güzleleri ve yaylaları oluşturmaktadır.

“Geçici kır yerleşmelerinin gerek kullanım süreleri, gerekse kullanım amaçları, buralardaki faaliyet çeşitliliği ve farklılığı, o sahaların büyük ölçüde fiziki coğrafya şartları ile yakından ilgilidir. Geçici kır yerleşmeleri, fonksiyonları ve kullanım zamanları dikkate alınarak çeşitli isimler almaktadırlar.”⁷

Güzleler ile yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Yaylalara nispetle, daha düşük irtifalarda ve devamlı yerleşmelere daha yakın olan güzleler, sıcaklık şartları bakımından da, yaylalardan daha ılımandırlar. Bu geçici kır yerleşmelerinden, sonbaharda (güzün) daha fazla yararlanılması, adını da etkilemiş ve bu tür geçici yerleşmeler “güzle” olarak adlandırılmıştır⁸.

Bolu havzasının güneyinde yer alan güzlelerin, dolayısı ile Karacasu güzlesinin kuruluşunda da, devamlı yerleşme alanlarında (Karacasu’da) tarla tarımı yanında, özellikle hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan kır nüfusunun yoğunluğu, çayır ve mera darlığı, ovalardaki otların zayıflığı, ova alanının darlığı ya da, ovaların tamamen tarım amaçlı kullanımı gibi nedenlerle, mevcut çok sayıdaki hayvanların beslenmesinde karşılaşılan sorunlar ve bunlara çözüm üretme çabaları önemli derecede etkili olmuştur.

Gerçekten de, yaylalar sahasında, yükseltinin etkisiyle kışların nispeten uzun sürmesi ve önceleri beslenen çok sayıdaki kıl keçisi ve koyun sürülerinin, özellikle ilkbahar ve yaz aylarında tarımsal ürünlere zarar vermeleri nedeniyle, devamlı kır yerleşmelerinde barındırılmalarının imkânsızlaşması, meraların yeterli olmaması, güzlelerin Bolu havzası’nda ortaya çıkışında etkili olan en önemli faktörler olarak belirtilebilir.

⁷ KANTÜNER, O (2016) : *a.g.e.*

⁸ EMİROĞLU, M. (1976) : *a.g.e.*

Ancak, günümüzde Bolu havzası'nın güney kesiminde yer alan güzleler, yer yer fonksiyonlarını kaybetmekte veya fonksiyonları itibariyle farklılaşmaya maruz kalmaktadır. Bunlardan, araştırmamıza konu olan Karacasu güzlesi, tespitlerimize göre, günümüzde adeta Karacasu'da ikamet eden nüfusun, yazın sayfiye amaçlı değerlendirdiği ikinci ve köye yakın yaylası niteliğindedir. Karacasu güzlesinin mera alanları ise bazı ailelere ait, genellikle büyükbaş hayvanlarının, yıllara göre değişmekle beraber, genellikle Nisan ayından itibaren Kasım ayı sonuna kadar barındığı (yayıldığı) alanlar haline gelmiştir (Foto 2). Karacasu güzlesi günümüzde, Önceden olduğu gibi, sadece ilkbahar ortalarında yaylaya çıkarken kısa bir süre, yaz sonunda da inilip, güz boyunca kalınma özelliğini yitirmiş görülmektedir; ilkbahar ortalarından itibaren güz sonuna kadar sürekli kullanılır olmuşlardır. Bu nedenle de, günümüzde buraları, güzle ya da güzlek olarak değil, yayla olarak anılmaya başlanmıştır. Bu arada, elbette daha yüksekte olan esas yaylalarını da, güzle alanından yaklaşık bir ay gibi daha kısa bir süre kullanmaktadırlar.

Karacasu güzlesi, konum itibariyle, Bolu havzasında, sadece, Bolu ovasını güneyden çerçeveleyen dağlık alanın kuzeye bakan ortalama 1000 m yükseltide bulunmaktadır. Karacasu güzlesi dışında, yaklaşık aynı yükselti kademesinde dokuz güzle alanı daha bulunmaktadır(Yukarıgeçitviran, Aşağıgeçitviran, Karanyurt, Böcek, Değirmenözü, Örencik, Kuşçular, Karacasu ve Gürcüler güzleleri).

Bolu ovası'nın güneyide yer alan Karacasu (daimi yerleşmesi) ile Karacasu güzlesi arasında yaklaşık 200 m yükselti farkı bulunmaktadır. Karacasu ile Karacasu yayla sahası arasında yer alan Karacasu güzlesinin, gerek Karacasu ve gerekse Karacasu yaylasına uzaklığı da, fazla olmayıp, ortalama 5 km kadardır.

Karacasu güzlesinin yer aldığı saha, genellikle dik bir yokuştan sonra varılan, orman alanı içindeki nispeten geniş düzlüklere tekabül eder. Bu da, ilkbaharda fazla yokuş çıkılması nedeniyle, kısa süreli konaklamaya imkân sağlarken, sonbaharda yaylalardan dönüşte, güzlelerin bulunduğu kesimlerde, sonbahar yağışlarıyla yeşeren otlaklardan (Foto 3) yararlanmak için, bir süre konaklamaya neden oluyordu. Dolayısıyla, diğer güzlelerde de olduğu gibi, Karacasu güzlesinden hem yaylaya çıkışta, hem de, yayladan dönüşte, yani ilkbahar ve sonbaharda yararlanılmakta idi.

Günümüzde, eski fonksiyonlarını büyük ölçüde yitiren ve kuruluş amacından oldukça farklı özellikler kazanan Karacasu güzlesi, ikinci bir yayla gibi kullanılmakta, hatta devamlı yerleşme yerinin adeta belli bir süre sadece hayvancılık faaliyeti yapılan; bunun yanında ait oldukları köylerin nüfusuna

kayıtlı insanların yazın kullandıkları, adeta sayfiye yeri konumundaki uzak bir mahallesi durumunda olduğu görülmektedir.

B.1- Kullanım Süresi ve Nüfus Özellikleri

Karacasu güzlesinin kullanım süresini belirlemek amacıyla, Karacasu’da ve Karacasu güzlesinde yaptığımız gözlem ve araştırmalarda, güzlenin, kullanım amaçlarının özellikle yaklaşık son kırk yıldır önemli derecede farklılaştığını; kuruluş amacına uygun kullanıldığı dönemlerde, ilkbaharda ve sonbaharda olmak üzere, farklı iki dönemde kullanıldığını, fakat günümüzde ilkbaharda (yıllara göre değişmekle beraber Mart ayı sonlarında-Nisan ayı başında) çıkılıp güz sonuna (yıldan yıla değişmekle beraber yaklaşık Kasım ayına) kadar aralıksız olarak kullanıldığını müşahade edilmiştir.

Önceleri, hayvancılık faaliyetleri yanında tarımın da yapılması, ilkbaharda tarım ürünlerinin yeşermesi nedeniyle, hayvancılıkla uğraşan nüfusun hayvanlarını köylerinden uzak tutmaları gerekmesi; ayrıca, geniş alanlarda tarım yapılması nedeniyle çayır ve meraların da yetersiz kalması, bu kesimdeki hayvancılıkla meşgul olan nüfusu yaylalara göçe sevk etmekte idi. Ancak, yükselti nedeniyle yaylaların, ilkbahar aylarında, genellikle kar örtüsü altında oluşu, yerel nüfusun, köyleri ile yayla alanları arasında yer alan ve güzle olarak isimlendirilen bu sahadan (Karacasu güzlesinden) yararlanmaya zorlamıştır. Fakat, mahallinden edindiğimiz bilgilere göre, ilkbaharda, güzledeki konaklama süresi önceleri çok kısa olup; yaylalardaki kar örtüsünün kalkmasıyla ortaya çıkan otlaklar nedeniyle, güzleden yaylaya doğru göç devam ederek güzlenin ilkbahardaki kullanımı sona ermekteymiş.

Karacasu (daimi yerleşmesi) ile Karacasu yaylası arasında adeta bir basamak görevi gören güzle, sonbahar yağışları ile yeşeren otlakları nedeniyle, kış şartlarının ortaya çıktığı yaylalarda bulunan hayvanlar için, elverişli otlaklara sahip alan olmaktadır. Böylece, ovadaki ekili alanlar ilkbaharda tahribattan korunmuş olurken, güz mevsiminde de güzlede yeşeren geniş mera alanından yararlanılmaktaydı. Oysa günümüzde Karacasu güzlesi büyük ölçüde fonksiyonel farklılığa uğramış; güzle alanında yer alan otlaklarda, yıllara göre değişmekle beraber, genellikle Nisan ayından itibaren güz sonuna kadar sürekli olarak büyük ve küçükbaş mera hayvancılığı yapılmaktadır (Foto 2). Dolayısıyla, bu farklılaşma, güzlenin kullanım süresinin de farklılaşmasına neden olmuş; güzle alanı yıllara göre değişmekle beraber Nisan ayından Kasım ayı sonuna kadar, adeta ikinci ve köye yakın bir mahalle-yayla gibi kullanılmaktadır. Hemen belirtelim, Karacasu güzlesinin kullanım süresindeki farklılık, daha yüksekte yer

alan esas yayla sahasının kullanımını etkilememiştir; Karacasu yaylası da yerel nüfus tarafından devam etmektedir.

Ancak, güzledeki nüfus, daha yukarılarda yer alan esas yaylada olduğu kadar fazla olmamaktadır. Buna bağlı olarak da, güzledeki mesken sayısı, yaylaya oranla daha azdır. Bunun nedeni, daha önceki dönemle açıklanabilir. Kanımızca, daha önce ilkbaharda kısa bir süre, sonbaharda nispeten daha uzun bir süre kullanılan güzleye nazaran, daha yüksek sahada yer alan yayla, yıllara göre değişmekle beraber, ilkbahar sonundan sonbahar mevsiminin ilk ayı (Eylül ayı) sonuna kadar yaklaşık dört ay kesintisiz kullanılmakta idi. Bu da, yaylada barınmayı sağlayacak mesken yapımını, güzleye nazaran daha zorunlu hale getirmiştir.

B.2. Karacasu Güzlesinin Ekonomik Özellikleri

Önceleri ilkbaharda kısa bir süre, fakat güzün kısmen daha uzun bir süre kullanılan ve özellikle kıl keçileri, bunların yanında koyun ve büyükbaş hayvanların beslendiği, diğer bir ifade ile mera hayvancılığının yapıldığı güzle, günümüzde ekonomik yapı itibarıyla fazla bir değişime uğramamıştır. Gerçekten, günümüzde, gözlemlerimize göre, sadece büyükbaş mera hayvancılığı devam etmektedir. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, güzledeki bu faaliyet, günümüzde kesintisiz devam etmektedir.

Güzle alanlarında, hayvanlardan elde edilen sütler, daimi yerleşmelerin yakın olması nedeniyle, bir kısmı buralarda süt olarak pazarlanmaktadır. Fakat önemli bir kısmı, yağ ve özellikle süzme yoğurt yapılarak ailenin ihtiyacı karşılanmakta, ihtiyaç dışındaki kısmı ise, Bolu'da kurulan semt pazarlarında satılmaktadır.

Güzle alanında, yaygın bir tarımsal faaliyet tespit edilememiştir. Ancak, kendi ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı, güzle meskenlerini çevreleyen bahçelerinde domates, biber, taze fasulye v.b. yetiştirilmektedir (Foto 5; Foto 7).

B.3. Karacasu Güzlesinde Mesken Özellikleri

Güzlede üç tip mesken dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki eskiden yapılan ve alt katı taş, üst katı ise ahşap malzeme kullanılarak dizeme tarzında inşa edilen meskenler (Foto 4). İkincisi, yaklaşık 10 yıl öncesine kadar eski meskenlerin yıkılması nedeniyle, onların yerine ve genellikle tuğla kullanılarak yapılan iki katlı meskenlerdir (Foto 6). Üçüncüsü ise, iki veya iki buçuk katlı, geniş ailenin tamamının, özellikle yaz mevsiminde sayfiye amaçlı yararlanabileceği mesken (Foto 7).

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze
Fonksiyonel Değişimi

Güzlede yer alan eski meskenler, bazıları ahşap malzeme ile bazıları çalı vb. malzeme ile çevrili bahçe içinde yer almaktadır. Fakat eski meskenlerin hepsi alt katı taştan, üst katı, çantı tarzında, ahşap malzemeden yapılmış iki katlı meskenler şeklinde iken; malzeme itibariyle, bulundukları sahanın tabiat şartlarına uyum sağlamışlardır. Ağacın bol olması nedeniyle, eski meskenlerin inşaatında ahşap malzeme kullanılmıştır. Ancak, ahır olarak kullanılan alt katlar taştan yapılmıştır (Foto 4). Meskenlerde kullanılan ahşap malzeme, güzlenin yer aldığı alanda bol miktarda bulunmakta, bu nedenle de kolay temin edilebilmekte imiş. Bu da, eski meskenlerde ahşap malzemenin kullanılmasının (Foto 5) en önemli nedenidir.

Eski meskenlerde, taş malzeme kullanılarak yapılan alt katlar, büyükbaş hayvanların gece barındığı ahır, üst katlar ise, geniş tek oda ile oda içinden açılan kapıyla geçilen ve sütlük olarak adlandırılan kısımdan ibarettir. Tek odanın bir duvarında, yemek pişirilen ve ısınmayı sağlayan şömine şeklinde ocak bulunmaktadır. İnsanların barındığı ikinci kata, dışarıdan ahşap veya taştan yapılmış merdivenle çıkılmakta ve ikinci kattaki odanın önünde yaklaşık iki metre genişlikte balkon yer almaktadır (Foto 4). Eski meskenlerde taştan yapılan alt kat (ahır) ile ahşap malzeme kullanılarak yapılan üst katı yine ahşap malzeme kullanılarak yapılan taban ayırmaktadır. Böylece soğuk olan gece vakti, hayvanların sıcaklığından yararlanılmaktaydı.

Güzlede yer alan meskenlerin üst katının yapımında kullanılan ahşap malzeme genellikle kabuğu soyulmuş, fakat işlenmemiş nispeten kalın ağaç dallarından (Foto 4) ya da ağaçlardan elde edilen tahtalardan ibarettir (Foto 5). Eski meskenlerin çatıları, yaşlıların ifadesine göre, önceleri ahşap malzeme ile örtülürken, günümüzde damlar saç, teneke ve kiremit ile örtülmüştür (Foto 4; Foto 5; Foto 6). Çatıların eğimleri ise, gerek yağmur sularının hızla akması gerekse, kışın yağın kar'ın birikmemesi için, genellikle 30-40 derece civarında eğime sahiptir. Güzlede yer alan eski meskenlerde ayrıca bir eklenti bulunmamaktadır.

Güzlede yer alan yeni meskenler, son 10-15 yıl öncesine kadar, yıkılan yada kullanılamaz duruma gelen eski meskenlerin yerine tuğla ve çimento kullanılmak suretiyle yapılan meskenlerdir. Çoğu eski meskenlerin planına bağlı kalınarak ya da, çok az değişiklikler yapılarak inşa edilen yeni meskenler de iki katlı olup, alt katı ahır, üst kat ise insanların barındığı tek odadan ibaret meskenlerdir. Ahır olan alt kat ile üst kat, eski meskenlerden farklı olarak beton taban ile ayrılmıştır. Genellikle yığma tuğla ya da, bazen beton direklerle desteklenmiş, duvarları tuğladan yapılmıştır. Bunların da ikinci kattaki odanın önünde yaklaşık iki metre genişlikte bir balkonu bulunmakta ve ikinci kata

eskilerinden farklı olarak, beton merdivenle çıkılmaktadır. Ancak, bazı yeni meskenlerde, üst katta iki oda ve bunlardan ayrı olarak bir mutfak ile tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Hatta üçüncü bir kat da yapılan mesken mevcuttur (Foto 7). Bu tip meskenler, genellikle köyden şehir merkezi Bolu'ya göç eden ve yazın dinlenmek amacıyla güzleyle çıkan nüfusa aittir. Bu da, güzlenin son yıllarda özellikle, yaz mevsiminde rekreasyonel amaçlı olarak da kullanılmaya başlandığını göstermektedir. Bu şekilde tuğla, çimento gibi malzemeler kullanılarak yapılan yeni meskenler, güzlenin doğal görünümünü bozmaktadır.

Yeni meskenlerin ikinci katlarının üzeri beton ve bunun üzeri doğrudan ahşap malzeme kullanılarak yapılmış olan çatı ile örtülüdür (Foto 6; Foto 7). Yeni meskenler olarak nitelendirilen bu meskenlerin çatıları, eski meskenlerde olduğu gibi, yaklaşık 30-40 derece eğimli ve kiremit ya da, oluklu saç ile kaplıdır. Eski meskenlerin yerine yapılmaları nedeniyle, bunların da bazıları ahşap, bazıları bahçe teli ile çevrili bahçeler içinde yer alır (Foto 7).

Güzlede yapılan yeni meskenlerin inşaatında, ahşap kullanılmamasının, bunun yerine tuğla ve çimentonun tercih edilmesinin nedeni, hem bu malzemelerin daha ucuz ve daha dayanıklı olması, hem de, ağaç teminindeki zorluklardır.

Karacasu güzlesinde, meskenlerden ayrı ve ortak kullanılan bir de fırın mevcuttur. Yaklaşık bir metre yüksek olan fırının, altı taş, fırın kısmı ise tuğla ile örülü ve çamur ile sıvanmıştır. Fırın yağışlara karşı, dört ahşap direk ile desteklenen ve oluklu saç levhayla örtülü bir çatı ile korunmaya çalışılmıştır. Ancak, tespitlerimize göre, ortak fırının günümüzde önceden olduğu gibi, artık sık kullanılmamaktadır (Foto 8).

Güzlede genellikle ortak kullanılan, içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılandığı bir çeşme ve bunun önünde hayvanları sulamak için kullanılan, yaklaşık 50 cm genişlikte, 2 m uzunluğunda yalak mevcuttur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bolu ovasını güneyden çerçeveleyen yüksek sahaların, yaklaşık 1000-1250 metrelerde yer alan kademe düzlüklerinde mevcut olan ve Güzle olarak isimlendirilen gecceci kır yerleşmelerinden Karacasu güzlesinin kuruluşunda, diğer güzlelerde olduğu gibi, köy yerleşmesinde yaşayan nüfusun ekonomik faaliyetleri ve iklim şartları önemli rol oynamıştır.

Yaptığımız araştırma neticesinde, Karacasu'da tarım faaliyetleri yanında hayvancılık ile de meşgul olunması, ilkbahar döneminde yeşeren tarım alanlarının mera azlığına bağlı olarak zarar görmemesi için köy halkını yaylacılık

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze Fonksiyonel Değişimi

faaliyetine zorlamıştır. Ancak, tarım alanlarının yeşerdiği ilkbaharın başlarında yaylalarının daha kar ile örtülü olması, nüfusu, hayvanlarını geçici bir süre barındıracağı, köy ile yaylaları arasında yeni mera sahaları edinmeye zorladığı anlaşılmaktadır. Karacasu'ya yaklaşık 5 km mesafede yer alan Karacasu güzlesi'nin, bu şartlara bağlı olarak ortaya çıktığı kuvvetle muhtemeldir. Özellikle, yayla sahasında Ağustos ayı sonundan itibaren sıcaklıkların düşmesi; bunun yanında, güzle sahasında ise sonbahar yağışları ile meraların yeşermesi, sonbaharda (Güz'ün) hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan nüfusun, hayvanları ile burada ilkbahara oranla daha fazla konaklamasına sebep olmuştur. Bu durum da, bu ve benzeri sahaların “Güzle” olarak isimlendirilmesine sebep olmuştur.

Hem büyükbaş, hem de kuruluş dönemlerinde oldukça fazla yapılan, daha çok kıl keçilerinden müteşekkil küçükbaş hayvancılık açısından oldukça elverişli meralara sahip olan Karacasu güzlesi, günümüzde de bu mekân özelliklerini korumaktadır. Fakat Karacasu nüfusunun, özellikle ekonomik faaliyetlerinde hayvancılık faaliyetlerinin eskisi kadar yer tutmaması, kuruluşunda yaylası ile köy arasında bir geçiş sahası olan Karacasu güzlesinde fonksiyonel farklılaşmaya zemin hazırlamıştır. Günümüzde az da olsa büyükbaş hayvancılık faaliyeti yapılmakla birlikte, daha çok, yaz sıcaklarından kaçmak için kullanılan bir nevi sayfiye yeri niteliği kazandığı görülmekte ve Nisan ayı sonundan itibaren, genellikle Kasım ayına kadar kullanılmaktadır.

Karacasu güzlesinin sahip olduğu mekân özellikleri dikkate alındığında, hayvancılık faaliyetleri açısından olduğu gibi, günümüzde yaygın olan yayla turizmi açısından da oldukça cazip ve elverişli olduğu görülmektedir. Nitekim günümüzde Karacasu nüfusu için de, adeta bir sayfiye yeri olmuş; eğer önlem alınmazsa da, yakın bir gelecekte plânsız bir yapılaşmaya da sebep olacağı kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle, Karacasu güzlesinin, hayvancılık faaliyeti ve yayla turizmi açısından mevcut potansiyeli dikkate alınarak bir plânlamanın yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Hatta bu plânlamanın, diğer güzleler ve yaylalar için de, gerek doğanın plânsız bir şekilde tahribatının önüne geçmek, gerekse ekolojik mera hayvancılığını canlandırmak, buna bağlı yayla turizmini plânlı bir şekilde geliştirerek nüfusun ekonomisine katkı sağlamak için yapılması gerekmektedir. Bu amaçla da, diğer güzleleri de kapsayacak şekilde detaylı bir araştırmanın yapılarak, “güzle kültürü”nün tanıtılması, unutulmasının önüne geçilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Aynı zamanda, doğa şartları ile uyumlu mesken tiplerinin korunması, bunların özellikleri korunarak onarılması, ihtiyaç durumunda malzeme ve plân açısından doğası ile uyumlu değerlendirmelerin yapılması bu sahaların gerek doğasının, gerekse cazibesinin kaybolmaması için elzemdir.

KAYNAKÇA

- Alagöz, C. A. (1941). Yayla tabiri hakkında rapor. *Birinci Coğrafya Kongresi Raporları*, 150-157, Ankara.
- Ardel, A. (1941). Batı karadeniz bölgesinde morfolojik müşahedeler. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 3(14), 62-75, İstanbul.
- Birinci Coğrafya Kongresi (1941). *Birinci Coğrafya Kongresi Raporlar, Müzakereler, Kararlar*. Maarif Vekâleti Yay., Ankara.
- Dönmez, Y. (1984). *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*. İstanbul Üniversitesi Yayın No. 2505, Coğrafya Enstitüsü Yayın No. 102.
- Emiroğlu, M. (1976). Bolu'da geçici bir yerleşme tipi ‘‘güzle’’. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 8, Ankara Üniv. Basımevi.
- Emiroğlu, M. (1977). *Bolu'da yaylalar ve yaylacılık*. Ankara Ün. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, No. 272, Ankara.
- Gözenç, S. (1979). *Bolu Depresyonu ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma*. İstanbul Ün. Yayın No. 2598, Coğrafya Enstitüsü Yayın No. 108, İstanbul.
- Kantürer, O. (2016). Bolu havzasında yer alan geçici kır yerleşmelerinin coğrafi özellikleri ve turizm Potansiyelleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, (USBES Özel Sayı II), 1339-1375, Bolu.

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze
Fonksiyonel Değişimi

ŞEKİLLER

Şekil 1: Bolu havzasında kır yerleşmelerinin dağılışı haritası (Kantürer, 2016)

FOTOGRAFLAR

Foto 1: Karacasu güzlesi'nin kuşbakışı görünümü (*Googlee earth 'den alınmıştır, 2019*)

Foto 2: Karacasu güzlesinin doğu girişinde kademe düzlüğüne tekabül eden sahada yer alan mera alanı (2019).

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze
Fonksiyonel Değişimi

Foto 3: Karacasu güzlesinin batı kesiminde yer alan mera alanı

Foto 4: Karacasu güzlesinin doğu girişinde yer alan altı taş üst kısmı dizeme tarzı ahşap eski bir Güzle meskeni (2019)

Foto 5: Karacasu güzlesinde yer alan, bahçesi ahşap çit ile çevrili, ahşap malzeme kullanılarak yapılmış eski tip bir mesken (2019)

Foto 6: Karacasu güzlesinin ortak kullanılan çeşmesi ve önünde hayvanların sulanması amacıyla yapılmış “yalak” olarak isimlendirilen kısım. Çeşmenin arka kısmında ahşap eski mesken tipi; sağında tuğla ile yapılmış yeni mesken (2019).

Karacasu (Bolu) Güzlesinin Coğrafi Özellikleri ve Kuruluşundan Günümüze
Fonksiyonel Değişimi

Foto 7: Karacasu güzlesinde, bahçesi kafes tel ile çevrili ve yeni yapılmış olan, çatı katı dahil üç katlı bir mesken (2019).

Foto 8: Karacasu güzlesinin ortak kullanılan fırını (2019).